

Samlaren

Tidskrift för

svensk litteraturvetenskaplig forskning

Årgång 91 1970

Svenska Litteratursällskapet

REDAKTIONSKOMMITTÈ

Göteborg: Lennart Breitholtz

Lund: Staffan Björck, Carl Fehrman

Stockholm: E. N. Tigerstedt, Örjan Lindberger

Umeå: Magnus von Platen

Uppsala: Gunnar Tideström, Gunnar Brandell

Redaktör: Docent Ulf Wittrock, Hällbyg. 34 C, 752 28 Uppsala

Printed in Sweden by

Almqvist & Wiksells Boktryckeri AB, Uppsala 1971

rande, men jag skulle vilja ha haft mer konkretion, mer »formalistisk» metod i uppställning och diskussion. Inledningskapitlet ger en allmän bakgrund och tar upp olika tendenser och författare i europeisk litteratur som kan ha påverkat Gogol och Dostoevskij. I sitt svepande från Plautus till tysk romantik tycks det mig ganska lösligt och allmänt generaliserande och ger inte många ledtrådar, eller rättare sagt, alldeles för många. Sammanhanget med en europeisk tradition hade kunnat utgöra ämne till en bok för sig själv. Jag undrar om inte ett mer givande sätt hade varit att jämföra Gogol och Dostoevskij med två andra, mer »rationalistiska» ryska författare, Turgenjev och Tolstoj. Det skulle ha gett bättre relief åt det nya hos i varje fall Dostoevskijs människoskildring.

Nils Åke Nilsson

C. J. L. Almqvist. Brev 1803-1866. Ett urval med inledning och kommentarer av Bertil Romberg. Bonniers Sthlm 1968.

Almqvist efterlämnade ungefär 500 brev, varav bara ett 70-tal hittills har funnits någorlunda hyggligt ederade, låt vara i ganska spridda sammanhang. Med stor glädje hälsar man därför detta första representativa urval som Bertil Romberg ombesörjt och försett med initierade kommentarer. Urvalet omfattar 69 brev som presenteras på så sätt att de tillsammans ger *A life in letters* från 1803 till 1866. Uppläggningsen är alltså densamma som i två tidigare klassiker i brevbiografins genre, Fredrik Bööks *Tegnér-* och *Torsten Eklunds Strindbergurval*, med korta ingresser till varje brev som informerar om avsändarsituationen och relationerna till adressaten. Inte minst därför faller det sig naturligt att jämföra Almqvists brev med Tegnérns och Strindbergs. Romberg gör det själv i sin fina inledningssäsa och medger att breven från Almqvist kanske inte riktigt har samma underhållningsvärde som de båda andras. Almqvist saknar det stilistiska överdådet, Tegnérns metaforrikedom och Strindbergs expressivitet. Men framför allt saknar han ju kvickheten. Tegnérns och Strindbergs muntra glåpord har hos honom sin motsvarighet i den giftiga elakheten, lömsk och insinuant.

Därmed också sagt att läsvärdet i dessa brev främst ligger i den bild som skrivaren — mer eller mindre avsiktligt — ger av sin egen personlighet. Almqvist hade, påpekar Romberg, »en läggning för inte bara mystik utan också mystifikationen». Om bådadera ger breven noga besked, och Bertil Romberg har gjort forsk-

ningen en stor tjänst genom att så omsorgsfullt och pedagogiskt presentera detta rika källmaterial.

Göran Lindström

Gunnar Qvist: *Fredrika Bremer och kvinnans emancipation.* Scandinavian University Books. Sthlm 1969.

Vad gångna tiders »könsrollsdebatt» betytt för persontekning och idénehåll i skönlitterära verk börjar nu uppmärksammas som ett givande forskningsområde även utomlands. De senaste bidragen i Sverige är Ulf Boethius' doktorsavhandling, Strindberg och kvinnofrågan t. o. m. Giftas I, och Gunnar Qvist, *Fredrika Bremer och kvinnans emancipation.* Opinionshistoriska studier, Kvinnohistoriskt arkiv Nr 8, 1969. Qvist har dokumenterat sig som en betydande kvinnohistoriker med intresse bl. a. för ekonomisk politik. Hans doktorsavhandling 1960 handlade om *Kvinnofrågan i Sverige 1809-1846.* I sin journalistik har han företrätt en radikal ståndpunkt i vår tids könsrollsdebatt. Anledningen till att han nu helt djärv har gett sig in på litteratursociologiskt område är den, att han vid sitt studium av 1800-talets reformer av kvinnohistorisk lagar behövt ringa in Fredrika Bremers inflytande på den politiska utvecklingen, särskilt hennes eventuella betydelse för den första reform som siktade till att avskaffa kvinnors omyndighet (1858). Han fann då, med rätta, att kvinnosaksprogrammet i hennes verk och dess relationer till den dåtida sociala och politiska debatten endast ofullständigt undersökts av tidigare Bremer-forskare.

Det är viktigt att ha denna bakgrund klar för sig, när man tar del av hans bok. Hans avsikt är dels att precisera, vad dåtidens debatt betydde för Fredrika Bremer, dels vad hennes verk hade för mätbar effekt på emancipationsfrågorna i svensk offentlig debatt och lagstiftning under 1840-50-talen. Hans inriktning är opinionshistorisk — inte biografisk-psykologisk. Undersökningen begränsas till »emancipationens första fas», den tid, då kvinnorna ännu var helt uteslutna från allt politiskt inflytande och förlöjligades om de visade intresse för offentliga angelägenheter. Få av dem hade kunskaper och självförtroende nog att ens ta ställning, och det var män sådana som J. G. Richter, Lars Johan Hierta och C. J. L. Almqvist som förde fram emancipationsfrågorna lika arvsrätt (1844) och vidgad näringsfrihet (1846). Att Fredrika Bremers viktigaste opinionsbildande inflytande utövades under »emancipationens andra fas», 1800-talets senare hälft, då